

כך גם כאן, נענה הקדוש ברוך הוא רק בסוף יום התענית, כדי שיתמקמו העם ויצטערו כל היום בצום ותענית.

ותמחה הגמרא: לשיטתו של **שמואל הקטן**, שבין אם נענה הקדוש ברוך הוא מיד בתחילת היום, אין זה שבחו של צבור. ובין אם נענה בסוף היום, אין זה שבחו של צבור. **שבחו של צבור** — היכי דמי, באיזה אופן יהיו העם נעים, כדי שנדע שרצה הקדוש ברוך הוא בהם ובתפילתם?!

ומבאר הגמרא: באופן **שאמר** הציבור **"משיב הרוח"** — ומיד לאחר מכן **נשב זיקא** [נשבה הרוח]. **אמר הציבור "מוריד הגשם"** — ומיד לאחר מכן **אתא מיטרא** [בא הגשם]. באופן כזה מוכח שרצה הקדוש ברוך הוא בתפילתם.

שלכן המתין להם עד שיתפללו, ולא הוריד את הגשם עוד קודם לכן, כי רצה לשמוע את תפילתם. ומצד שני, לא המתין עד סוף היום שיתמקמו בצערם, אלא הוריד להם את הגשם מיד.

שינונו במשנתנו: **מעשה וגזרו תענית בלוד כו'** [המשך דברי המשנה: "וירדו להם גשמים קודם חצות. אמר להם רבי טרפון: צאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב. ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב, ובאו בין הערביים וקראו הלל הגדול"]⁽¹⁵¹⁷⁾.

ותמחה הגמרא: למה הלכו קודם לביתם

ואכלו ושתו, ורק אחר כך חזרו לבית הכנסת ואמרו הלל? **ונימא הלל מעיקרא** [שיאמרו הלל מתחילה, כשהם עדיין בבית הכנסת בתעניתם]!

אבי רבא דאמרי תרווייהו [אמרו שניהם כאחד]: הטעם הוא, **לפי שאין אומרים הלל הגדול אלא על נפש שבעה, וזכרם מלאה**. כו-א

והיינו משום שבהלל הגדול כתוב הפסוק: "נותן לחם לכל בשר", ולכן ראוי שייאמר כשהם שבעים.

ותמחה הגמרא: **איני?** האם באמת כך הוא הדין, שאין אומרים הלל לפני שאכלו ושתו?

והא רב פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גובר [הזדמן לבית הכנסת של אדם⁽¹⁵¹⁸⁾ ששמו "אבי גובר"], **וגזר תענית, וירדו להם גשמים עד חצות. ואמר רב פפא הלל כשהיו בבית הכנסת, בתעניתם, ורק אחר כך אכלו ושתו!**

ומתרצת הגמרא: באמת אין אומרים הלל אחר התענית קודם שיאכלו וישתו. **ושאני** [ושונים] **בני מחוזא** [שם היה אותו בית כנסת של אבי גובר], **דשכיחי בהו שכרות** [ששכיחה בהם שכרות. כלומר, רגילים הם להשתכר]. ואם יאכלו וישתו, ישתכרו, ויפשעו ולא יאמרו הלל.

לכן אמר להם רב פפא שקודם כל יאמרו הלל, ורק אחר כך יאכלו וישתו.

הדרן עלך סדר תעניות אלו.

חסדו". רש"י להלן [כה ב].
1518. או שהוא שם מקום. רש"י.

1517. הוא פרק קל"ו שבתהלים. וקוראין אותו, מפני שנאמר בו "נותן לחם לכל בשר כי לעולם

פרק בשלישה פרקים

מתניתין:

ואלו הן אותן ארבע פעמים ביום שהכהנים נושאים את כפיהן:

א. בתפילת שחרית,

ב. בתפילת מוסף,

ג. בתפילת מנחה,

ד. ובתפילת נעילת שערים] היינו התפילה הרביעית שאנו מתפללין ביום הכפורים לפנות ערב⁽¹⁵²⁰⁾. ונוהגין היו להתפלל תפילת נעילה גם בתעניות⁽¹⁵²¹⁾.

ברוב ימות השנה, כהנים נושאים את כפיהם⁽¹⁵¹⁹⁾ פעם אחת ביום. בתפילת שחרית.

בימים שיש בהם תפילת מוסף, הכהנים נושאים כפיהם פעמיים: בתפילת שחרית ובתפילת מוסף.

ואולם, בשלישה פרקים [זמנים] בשנה, הכהנים נושאים את כפיהן ארבע פעמים ביום.

טועים בשני דברים. שמתפללים אותה שלא בזמנה, ושנושאים כפיהם בלילה. ומכל מקום אין להקדים אותה קודם תחלת השקיעה, בעוד שהשמש בעולם, כי אין זה זמן נעילת שערי שמים. עוד כתב, שתפילת נעילה פוטרת תפילת ערבית, כי מתפללין אותה בזמן הראוי אף לתפילת ערבית. עיין שם.

ועיין עוד בגבורת ארי שהאריך בזה, ודן אף בנדון אם כהנים נושאים כפיהם בלילה.

1521. אין הכוונה לתעניות הקבועות שאנו נוהגים, ד' תעניות ותשעה באב [מלבד יום הכפורים שיש בו נעילה], שהרי הגמרא במסכת פסחים [נד ב] אומרת: תשעה באב אינו כתענית ציבור, ומסקנת הגמרא שהיינו לענין שאין בו נעילה וכ"ד ברכות. אלא הכוונה לתעניות ציבור, כגון תענית גשמים.

וכתב הריטב"א, שנראה שאף בג' תעניות הראשונות, למרות שאין אסורין אלא באכילה ושתיה, יש בהן תפילת נעילה. ועיין שם שדן לענין תענית ציבור שבחור"ל, אם מתפללים תפילת נעילה.

1519. מצות עשה מן התורה, שהכהנים יברכו את העם, כפי שנאמר [במדבר ו]: "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר, כה תברכו את בני ישראל". והברכה נקראת "נשיאת כפים", כי למדים מהפסוק "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", שהכהנים צריכים לישא ידיהם בשעה שמברכים את העם. בפרטי מצוה זו עיין בשולחן ערוך אורח חיים [סימנים קכ"ט — ל'].

1520. איתא בירושלמי, שנקראת תפילה זו בשם "תפילת נעילה", כי היא נאמרת בעת נעילת שערי שמים, בגמר תפילה. עוד הביא רש"י בשם ירושלמי, שהתפללו תפילה זו בעת נעילת שערי המקדש.

והר"ן כתב, שנעילת שערי מקדש היתה עם השקיעה, ואילו נעילת שערי השמים היתה עם חשיכה.

והריטב"א כתב, שמזה שהמשנה מחשיבה נעילה בין הפעמים שהכהנים נושאים כפיהם ביום, מוכח שזמנה הוא ביום, קודם בין השמשות. והמאחרים להתפלל נעילה לאחר מכן,

ואלו הם אותם שלשה זמנים בשנה שבהם הכהנים נושאים כפיהן ארבע פעמים:

א. בתעניות,

ב. ובמעמדות⁽¹⁵²²⁾,

ג. וביום הכפורים.

ועתה, מהם תעניות, ומהו יום הכפורים — דבר ידוע הוא. אבל עלינו לבאר מהם אותם מעמדות שהוזכרו כאן.

אלו הן מעמדות: ⁽¹⁵²³⁾

לפי שנאמר בענין קרבן התמיד: "צו את בני ישראל את קרבני לחמי וגו' תשמרו" ⁽¹⁵²⁴⁾ להקריב לי במועדו". כאן ציותה התורה את בני ישראל להקריב את קרבן התמיד דבר יום ביומו. כבש אחד בכוקר, וכבש אחד בין הערבים.

והיאך היה אותו קרבן מתייחס לכל ישראל —

על ידי שהיה הקרבן בא מתרומת מחצית השקל ⁽¹⁵²⁵⁾, שהיתה ניתנת על ידי כל אחד מישראל.

והקשה הריטב"א, הרי מצינו בספרי על הפסוק "לכד ממכריו על האבות" — מה שמכרו אבות זה לזה: טול אתה שבתך, ואני שבתך. משמע שמשמרות חלוקות מדאורייתא! וכך גם מסתבר, כי אם כולם עובדים בערבובכיא, יבוא הדבר לידי פשיעה, שלא ישמור כל אחד עתו, ויהא זה כקדרא דבי שותפי, שאינה לא חמימא ולא קיריא!

לכן כתב, שבאמת עיקר חילוק משמרות — מן התורה הוא. אבל לא נקבע כמה משמרות יהיו. בא משה ותיקן שיהו שמונה, כי אז היו הכהנים מועטים. וכשנתרבו בימי שמואל, חילקם לט"ז. וכשנתרבו יותר בימי דוד, חילקם לכ"ד. וסיים שזו שיטת הרמב"ן.

1524. כתב המהרש"א, שעיקר הראיה מהמילה "תשמרו". דהיינו, שיהא משמר ומעמד על קרבן התמיד. וכעין זה מצינו ברש"י במסכת סוטה [ח א] על דברי הגמרא "אין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד על גביו": מצוה על האדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונפקי לן בספרי מ"תשמרו להקריב לי במועדו".

1525. זה לשון ספר החינוך [מצוה קה]: מצות

1522. כתב הריטב"א, שתעניותיהם של אנשי מעמד — תעניות קלות הן, ואסורים רק באכילה ושתייה, ורק מעלות השחר. שאם לא כן, לא היו טועמים כלום מיום ראשון עד ליל שישי, [שהרי היו מתענים כל השבוע, פרט ליום א' ויום ו']! ומכל מקום מתפללים תפילת נעילה, כפי שנתבאר לעיל.

עוד כתב, שהיו מתפללים תפילת נעילה דווקא בימים שמתענים בהם. אבל בימי ראשון ושישי שבשבוע, לא היו אומרים תפילת נעילה. ומה שהגמרא אומרת שאנשי המעמדות היו מתפללים נעילה ביום שיש בו קרבן, והיינו ראש חודש, היינו משום שאכן היו מתעניין בו. כי אין אנשי מעמד מפסיקים תעניתם בראש חודש חנוכה ופורים. ולא כדברי הראב"ד, שחולק בדבר זה.

1523. כאן שנינו שנביאים הראשונים תקנות את המעמדות. אמנם כברייאתא להלן מצינו, שבתחילה משה תיקן לישראל שמונה משמרות. לאחר מכן בא שמואל והעמידן על ט"ז, ולאחר מכן בא דוד והעמידן על כ"ד. משמע מכל זה, שתיקן המשמרות — תקנת נביאים היא, ואינה מצוה מן התורה.

פתורה, למשך שבוע אחד (1528).

ועל כל משמר ומשמר שהיה עולה לירושלים לעבודה, היה מעמד בירושלים של כהנים, של לויים, ושל ישראלים (1529). שהיו עולים לירושלים כהנים לויים וישראלים.

ולאיזה צורך עלו?

כהנים — לעבודה.

לויים — לשר.

1527. בירושלמי מצינו כך: אמר רבי יונה, תמידים קרבנם של כל ישראל אינון [הם]. ואם תאמר: יהיו כל ישראל כל השנה כולה בירושלים עומדים על קרבנם! לא חייבתם תורה אלא שלשה רגלים בשנה. ואם יש לומר: יהיו יושבים בטלים בעריהם! הא כתיב 'ואספת דגנך', הינם מזהרים לאסוף דגנם ותירושם של כל השנה! התקינו הנביאים הראשונים וכו'.

1528. היות והיו עשרים וארבעה משמרות, וכל משמר היה עובד שבוע אחד, היו המשמרות עובדות יותר מפעם אחת בשנה, כפי שמתבאר להלן.

1529. כתב הריטב"א [וכן כתבו עוד ראשונים], שאין הכוונה שבמעמד עצמו היו כהנים לויים וישראלים, שהרי אין לזה טעם כלל. אלא שבשעת הקרבת הקרבן מצויים שלש כיתות אלו. כהנים — לעבודה. לויים — לשריה. ישראלים — למעמד. ובלשון רש"י יש מקום לעיין בזה. עיין לעיל [טו ב, ד"ה אנשי מעמד], כאן [ד"ה כהנים], ולהלן [כו א, ד"ה קרבן מוסף, וכו א, ד"ה מעכבין],

ויש לתמוה: אם כן, שהיה קרבן התמיד קרבנם של כל ישראל, וכי היאך קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו? הלא צריך שבעל הקרבן יעמוד על קרבנו בעת הקרבתו (1526), והרי אי אפשר שכל ישראל יעמדו על קרבן התמיד! (1527)

לכך התקינו נביאים הראשונים [הם שמואל דוד, כפי שמבואר להלן בגמרא] עשרים וארבעה משמרות של כהנים, כל משמרת ממקום שונה בארץ ישראל. והיו אותן משמרות עולות לעבודה בירושלים, כל אחת

נתינת מחצית השקל בשנה — שיתן כל אחד מישראל מבין עשרים שנה ומעלה, בין עני בין עשיר, מחצית השקל, שהוא משקל עשרה גרה כסף, בכל שנה ליד הכהנים וכו'. והיו מניחין הכל בלשכה אחת שבמקדש, ומשם היו מוציאים לקנות תמידין ומוספין וכל קרבן הקרב על הצבור וכו'.

משרשי המצוה: שרצה הקדוש ברוך הוא לטובת כל ישראל ולזכותם שיהיה יד כולם שוה בדבר הקרבנות הקרבים לפניו כל השנה בהתמדה, ובענינים אלו הנזכרים, ושיהיו הכל, אחד עני ואחד עשיר, שוים במצוה אחת לפניו להעלות זכרון כולן על ידי המצוה שהם כלולים בה יחד לטובה לפניו.

1526. כפי שמצינו בתחילת ספר ויקרא: דבר אל בני ישראל אדם כי יקריב מכם קרבן לה' אל פתח אהל מועד יקריב אותו לרצונו לפני ה', וסמך ידו על ראש העולה.

ובטעם הדבר כתב העיון יעקב, כי עיקר כוונת הקרבן הוא, שישים האדם אל לבו כאילו הוא עצמו הקרבן. וזהו "כי יקריב מכם". אם כן, ראוי שיעמוד על גביו. ועיין ברמב"ן בפירושו התורה [ויקרא פרק א' פסוק ט'] שהאריך בטעם הבאת הקרבנות.

שבבראשית, אלא הוסיפו פרשת "ויהי רקיע", היינו משום שאין בפרשה ראשונה תשעה פסוקים, כדי שיעור קריאה לכהן לוי וישראל [שהרי אין קוראין בתורה פחות משלשה פסוקים].

ביום השני היו קוראין פרשת "יהי רקיע", ופרשת "יקוו המים".

ביום השלישי היו קוראין פרשת "יקוו המים", ופרשת "יהי מארת".

ביום הרביעי היו קוראין פרשת "יהי מארת", ופרשת "ישרצו המים".

ביום החמישי היו קוראין פרשת "ישרצו המים", ופרשת "תוצא הארץ".

ביום השישי היו קוראין פרשת "תוצא הארץ", ופרשת "ויכלו השמים".

[וביום השביעי של המשמרת, שהוא יום השבת, היו קוראים את פרשת השבוע

מתענים בהם, היו קוראים בתורה.

1532. הראשונים נחלקו בענין מעמד הישראלים. הריטב"א כתב, שכפי שעשו בעריהם, כך עשו אותם ישראלים שעלו לירושלים לעמוד על הקרבן. וכן כתב רש"י [ד"ה כהנים]. ולשיטתם אנשי המעמד שהיו בירושלים — נכנסו למקדש. ואלו שלא גרו בירושלים לא היו צריכים לעלות, אלא מתכנסין בעירם לבית הכנסת. ובין אלו ובין אלו — היו מתענין. וכן כתבו גם הר"ן והרמב"ם.

אמנם דעת הראב"ד [הובא במאירי, עיין שם] ששני מיני מעמדות היו. כ"ד כיתות שהיו עומדים בירושלים, והם אלו שעמדו על הקרבנות. ומלבד אלו, היו בסביבות של ארץ

ישראלים — לעמוד על קרבנם (1530) וקרבן אחיהם שנשארו בעריהם.

כאשר הגיע זמן המשמר לעלות לירושלים, כהנים ולוים [וכן ישראלים, אותם שהיו עולים לעמוד על קרבנם] היו עולים לירושלים.

ושאר ישראל שבאותו משמר [מאותו אזור שממנו עלו אותו משמר], שנשארו במקומם ולא עלו, היו מתכנסין לעריהן להתפלל על קרבן אחיהן שעלו, שיתקבל ברצון. והיו מתענין (1531), ומוציאין ספר תורה, וקוראין במעשה בראשית (1532). [להלן יתבאר למה היו קוראין דווקא מעשה בראשית].

וכך היה סדר קריאת התורה:

ביום הראשון שבאותו שבוע, היו קוראין מתחילת פרשת בראשית, וכן פרשת "ויהי רקיע".

והטעם שלא היו קוראין רק פרשה ראשונה

1530. הראב"ד סובר שהיו מתפללים ברחוב העיר. אבל הריטב"א חולק, וסובר שאין הדבר כן, שהרי טעם היציאה לרחוב הוזכר לעיל [טז א], ואין הטעם שייך במעמדות.

אמנם בגמרא במסכת מגילה [כו א] מצינו שר' מנחם בר' יוסי סובר שיש ברחוב קדושה, הואיל ומתפללים בו בתעניות ובמעמדות. אבל כבר כתב שם רש"י [ד"ה הואיל] בשם תלמידי רבינו יצחק הלוי, שלא גורסים "ובמעמדות". וכן הביא שם בגליון הש"ס בשם הרמב"ן. עיין שם.

1531. רש"י כתב שהיו מוציאים ספר תורה וקורין בימי תעניתם. אבל הרש"ש כתב שאין זה בדווקא, אלא גם בימים א' ו— ו' שלא היו

הקבועה].

בתפילת **שחרית**, ובמוסף (1533),
ובמנחה (1534), **נכנסין וקורין על פיהן** [כל אחד
בעל פה, בפני עצמו (1535)] **כפי שקורין את**
קריאת שמע.

והיאך היו קורין פרשיות אלו —

כל זה בשאר ימי השבוע. אבל **בערב שבת**,
בתפילת **מנחה לא היו נכנסין** [לא היו
מתכנסים לבית הכנסת] — **מפני כבוד**
השבת. דהיינו, מפני שהיו עסוקים בהכנת
צרכי השבת.

פרשה גדולה, דהיינו פרשה שיש בה יותר
משלשה פסוקים, כגון פרשה ראשונה של
בראשית, שיש בה חמשה פסוקים, **קורין**
אותה בשנים [בשני בני אדם. שהיו שנים
עולים לקריאתה, וכפי שיבואר להלן
בגמרא].

כל יום שיש בו אמירת הלל — אין בו מעמד
בתפילת **שחרית**. דהיינו, אותם ישראל שהיו
עומדים בירושלים על קרבן אחיהם (1536), לא

ואילו פרשה **הקטנה**, שיש בה רק שלשה
פסוקים — קורין אותה **בעולה יחיד**.

1534. רש"י כתב שבתפילת נעילה אין קריאת
פרשה. אבל **המאירי** ו**רבי יהונתן מלוני"ל**
סוברים שיש פרשה בנעילה, וקורין אותה בעל
פה. וכן הביא **התוספות יום טוב** בשם
הרמב"ם, שגם בנעילה היתה קריאה. ועיין
ברש"ש.

ישראל זקנים שהיו מתנדבים להתענות ולהתנהג
כדין אנשי מעמד שבירושלים. ואלו לא היו
צריכים לעלות, אלא מתכנסים בעריהם וכו'. וזהו
באותם שהזקינו ביותר, ואין יכולים לעלות מרוב
זקנותם.

1535. בגמרא תתבאר כוונת המשנה, שהרי קודם
לכן אמרנו שקורין אותה בספר תורה וברבים.
ועיין ברש"ש.

1533. **הרמב"ם** מפרש, שבמעמדות היתה
תפילה מיוחדת לצורך הקרבנות, והיא הנקראת
כאן "מוסף". וכן הביא **הריטב"א** בשם הר"ז.

1536. כך כתב רש"י. וכן כתב **רבי יהונתן**
מלוני"ל: בכל יום שיש בו הלל אין בו מעמד
בשחרית. כלומר, לאותו המעמד שהיה
בירושלים, שהיה עומד על הקרבן וכו' ולפי
שהיו צריכין למהר ולחזור לבית המקדש כדי
שיקריבו שם איברי התמיד והקטורת והנסכים,
והם מתעכבים בעבור קריאת ההלל, לפיכך
מקילינן להו שלא יקראו במעשה בראשית
כמשפטם. אבל אותם שהיו בעריהם צריכים
לקרות, שהרי אינם טרודים בשום דבר, רק אין
להם לעשות כי אם להתפלל.

וכתב **השפת אמת**, שהוכרח לפרש כך, ולא
כפשוטו, שמדובר בתפילת מוסף הרגילה של
ראש חודש וכו', משום שכאן שנינו שקורין
במוסף. ולהלן אומר התנא, שכשיש קרבן מוסף
— אין מעמד. והיאך יתכן הדבר? אלא על
כרחך, כי מה ששנינו שקורין, היינו במוסף
המיוחד של המעמדות, ולא בראש חודש, שיש
קרבן מוסף. והביא שבספר המכריח נדחק בזה,
ומחק לגמרי את המילה "במוסף", ופירש
שקורין רק בשחרית ובמנחה. אבל כתב שפירוש
זה דחוק מאוד. עיין שם מה שכתב עוד בזה.
ועיין **בריטב"א** [להלן], על דברי הגמרא
ו"ותעניות ומעמדות מי אית בהו מוסף"]
שהקשה על שיטה זו.

היו עושים מעמד באותו יום.

והטעם, משום שאין פנאי לומר את שניהם. גם את ההלל וגם את המעמדות. והיה המעמד נדחה מפני ההלל.

היות והכהנים שבאותה משמרת טרודים בהקרבה, וישראל שבהם טרודים לחטוב עצים ולשאוב מים (1538) — אין מעמד בתפילת מנחה (1539) (1540), הסמוכה לזמן הקרבת קרבן המוסף (1541).

ואף בתפילת נעילה, המרוחקת מזמן הקרבת המוסף, אין מעמד, כי עדיין טרודין הן.

וביום שיש בו קרבן עצים [להלן יתבאר מהו "קרבן עצים"] — אין מעמד בתפילת המנחה הסמוכה לזמן קרבן העצים (1542),

וביום שיש בו קרבן מוסף, שיש טרדה בהקרבתו יותר מטרדת קרבן התמיד שהיו מקריבין בכל יום, לפי שאין לך מוסף שאין בו לפחות שתי בהמות (1537) [ואילו קרבן התמיד — בהמה אחת היא] —

נדחה אותו מעמד מיוחד, וגם של מנחה. אמנם הרע"ב תמה על דבריו, וכתב שלא מצא דבר זה לא בכלי ולא בירושלמי. ועיין בתוספות יום טוב.

1540. כתב הגבורת ארי, שבאמת מן התורה אין צריך מעמד אלא בקרבן התמיד. שהרי המקרא "תשמרו להקריב לי" מדבר על קרבן התמיד. אלא שחכמים תקנו למצוה מן המובחר, שיהיו ישראל עומדים אף על קרבן מוסף וקרבן עצים וכו'. עיין שם.

1541. כתב הריטב"א, שכל שכן שנדחה קרבן המוסף. כי, השתא דלאו דידיה דחי, דידיה לא כל שכן?!

1542. הקשה הריטב"א, הרי קרבן עצים אינו של כל ישראל, אלא רק של אותן משפחות שהיה יום שלהם, אם כן, מה עסק יש בזה לאנשי המעמד?

ותירץ בשם הראב"ד, שאכן אין קרבן עצים דוחה מעמד לכל אנשי המעמד, אלא רק לאותם בני מעמד שהיו מאותן שמתנדבין באותו היום בלבד, שהיה קרבן עצים יום טוב לכל אחד ואחד ביומו.

והגבורת ארי כתב לכאור, שהיות ועיקר עם

אמנם הריטב"א כתב, שאף אותם שנשארו בעריהם לא היו עושים מעמד שחרית, שהרי אף הם טרודים באמירת הלל.

ואילו לגבי קרבן מוסף וקרבן עצים כתב, רק אותם שבירושלים לא היו עושים מעמד, שהרי הם טרודים לעמוד על הקרבנות. אבל אותם שהתכנסו בעריהם, היו עושים מעמד, שהרי אין הם טרודים בקרבנות. ועיין ברש"ש.

1537. ולדוגמא: בשבת מקריבים שני כבשים, כפי שנאמר: "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים". לעומת זאת, קרבן התמיד — כבש אחד הוא. כפי שנאמר: "את הכבש אחד תעשה בכוקר".

1538. אף שהגבעונים נתונים לענין זה, לחטוב עצים ולשאוב מים [כפי שמסופר בספר יהושע פרק ט'], יתכן שזהו לצורך עובדי המקדש, לבשל קרבנותיהם ושאר צרכיהם. אבל למזבח עצמו לא היו מניחים לגבעונים לחטוב עצים ולשאוב מים. תוספות יום טוב.

1539. הרמב"ם בפירושו המשניות כתב, שהיו מתפללים במעמדות תפילה יתירה, מיוחדת לאנשי מעמד, והיא הנקראת כאן תפילת מוסף. ויום שיש בו קרבן ותפילת מוסף לכל העם,

מרוחקת יותר ביום — עושין מעמד.

ואילו יום שיש בו קרבן עצים — אין מעמד בתפילת נעילה⁽¹⁵⁴⁴⁾. דברי רבי עקיבא. ובגמרא יתבאר טעמו של רבי יהושע.

מששמע רבי עקיבא שכך היה רבי יהושע שונה, חזר אף רבי עקיבא להיות שונה ככך עזאי⁽¹⁵⁴⁶⁾.

משום שטרודים בהקרבתו⁽¹⁵⁴³⁾. אבל בתפילת נעילה, המרוחקת יותר, יש מעמד⁽¹⁵⁴⁴⁾. דברי רבי עקיבא.

אמר לו בן עזאי לרבי עקיבא: כך היה רבי יהושע שונה את הענין:

יום שיש בו קרבן מוסף — אין מעמד בתפילת המנחה. אבל בתפילת נעילה, שהיא

המעמדות הוא, משום שהיאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, ואפילו יחיד צריך לעמוד על קרבנו! לכן, היות ובקרבן ציבור אי אפשר שכל ישראל יעמדו על גביו, תקנו מעמדות, שהם יהיו שלוחי כל ישראל. הוא הדין בעניינינו, תקנו שבאותם תשעה זמנים של זמן עצי כהנים, יהיו בני אותו מעמד העובדים באותו שבוע של הבאת עצי משפחה פלונית שלוחים של אותה משפחה, לעמוד על קרבן עצים שלהם. ותקנו כך, מפני טורח רבים של המשפחה כולה, שלא יצטרכו כולן לבוא לעמוד על קרבנם, יותר מאשר טורח של יחיד [שלא תקנו עבורו שליחות לכך]. ועוד סיבה שחששו יותר בקרבן עצים מאשר בקרבן יחיד, מפני שקרבן יחיד, הרי הוא מחמת נדר או חובה, ועובר ב"בל תאחר" אם לא יביא אותו בזמנו, לכן אין חוששים שיפגע מחמת הטורח ולא יבוא. מה שאין כן קרבן עצים, שלא בא מחמת התחייבות של בני המשפחה עתה, אלא בגלל אבותיהם, אם אתה מטריחם, יבואו לידי פשיעה!

מאמנם המאירי כתב, שבאותו יום שהתנדבו עצים היו כולם טרודים בחיבוב מצוותם של אלו, לצאת לקראתם לעת ערב ולכבדם בכל מיני כבוד. לכן מקילים לאנשי מעמד שלא יקראו במעשה בראשית.

משמע שפרט לכך שהיה אותו יום קבוע למשפחה פלונית להבאת עצי המערכה, היו

מביאים גם קרבן עמהם, ולכן היו טרודים. שאם לא נאמר כן, אלא רק שבאותו יום היו מקריבים את הקרבנות הקבועים בעצים שהביאה אותה משפחה, איזו טירדה מיוחדת יש באותו זמן? אמנם הביא הריטב"א, שיש אומרים, שהיו מקריבים על המזבח חלק מהעצים שהביאו כקרבן בפני עצמו, וזהו קרבן העצים. והרש"ש מביא, שמהגמרא במסכת מנחות [כ ב] משמע, שהעצים עצמם נקראים קרבן. עיין שם. ועיין בגבורת ארי.

1544. כך צריך לגרוס ברש"י [ד"ה קרבן עצים]: "ודוחה מעמד הסמוך לו, ולא של נעילה". עיין בגבורת ארי שהאריך בזה.

1545. כתב הגבורת ארי, שצריך לומר בשיטת רבי יהושע, שדווקא בנעילה אין מעמד, אבל במנחה יש. אבל אין לפרש שכאשר יש קרבן עצים, אין מעמד בנעילה, וכל שכן במנחה, הסמוכה לקרבן. כי לפי זה יצא שקרבן עצים דוחה שני מעמדות, ואילו קרבן מוסף דוחה רק מעמד אחד, של מנחה, ואין זה מסתבר. עיין שם שהאריך.

1546. רבינו עובדיה מברטנורה מבאר, שהיות וקרבן מוסף דין תורה הוא, די לו שידחה רק מעמד של מנחה. ואין חשש שמא יידחה הקרבן, כי דברי תורה אינם צריכים חיזוק. אבל קרבן צים, שכדברי סופרים הוא, דין הוא שידחה

— עד עשרים בתמוז.

ב. בעשרים בתמוז, כשכלו העצים שהביאו בני ארח בן יהודה, הביאו עצים **בני דוד בן יהודה** [ממשפחת דוד המלך הו'].]

ג. בחמשה באב, הביאו עצים **בני פרעוש בן יהודה**.

ד. בשבעה בו [בחודש אב] הביאו עצים **בני יונדב בן רכב** [ממשפחת יתרו הו].]

ה. בעשרה בו, בחודש אב, הביאו עצים **בני סנאה בן בנימין** [משבט בנימין הו].]

ו. בחמשה עשר בו, בחודש אב, הביאו עצים **בני זתוא בן יהודה**, ועמהם הביאו עצים גם **כהנים ולוים**, וכל מי שמעיה **בשבטו** ושוב אינו יודע עם מי ילך (1549), **ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות** [להלן יבואר מיהם אותם המכונים "בני גונבי עלי" ו"בני קוצעי קציעות"] (1550).

מצינו לעיל [יב א]: אני מבני סנאב בן בנימין, והתענינו ולא השלמנוהו, מפני שיום טוב שלנו היה.

1549. כתב התפארת ישראל, שאותם אשר עלו מהגולה ולא נתברר לאיזה שבט הם שייכים, התחברו אז כשעלו עם בני זתוא להתנדב עמם. ושוב נחשבו על משפחה זו. עוד כתב, שקבעו יום זה לכל מי שמעיה בשבטו, היות ובלאו הכי נקבע ליום טוב, כמבואר להלן.

1550. בגמרא להלן [כח א] מובאים גם "בני סלמאי הנטופתי". וכתב היפה עינים [שם], שבירושלמי מוכח שאותם בני סלמאי לא הביאו עצים משל עצמם, אלא שכל מי שהיה מתנדב עצים, היו בני סלמאי עושים מהם שלבים כמין

היות והזכרנו את ענין קרבן העצים, מבארת המשנה ענין זה בהרחבה.

זמן עצי כהנים והעם, דהיינו, אותם זמנים קבועים, שבהם בני משפחות מסויימות מתנדבים ומביאים עצים למערכה (1547), והיו אותם מתנדבים מקריבים קרבן באותו יום שהביאו עצים —

תשעה זמנים הם.

ובכל אחד מזמנים אלו, מביאים את העצים והקרבן, אותן משפחות שיוזכרו להלן (1548).

ואלו הם אותם תשעה זמנים ואותן משפחות:

א. באחד בחודש ניסן הביאו את העצים **בני ארח בן יהודה** [כלומר, משבט יהודה היו. וכן כל אותן שהוזכרו להלן בשם "בן יהודה"]. שכשעלו בני הגולה מבבל, התנדבו הם תחילה, באחד בניסן. והעצים שהם הביאו, הספיקו ליותר משלשה חודשים וחצי

מעמד של מנחה וניעילה, כדי שלא יידחה קרבן עצים. ועיין שם ובתוספות יום טוב מה שכתבו בדברי הרמב"ם.

1547. ואף אם היו בבית המקדש הרבה עצים לצורך המערכה, ולא היה צורך עתה לנדבת עצים, בכל זאת היו אלו הקבועים להתנדב מביאים את עציהם, ומקריבים קרבן באותו יום. רש"י.

1548. הקשו הראשונים, הרי הקרבן אינו של כל ישראל, אלא רק של אותה משפחה המתנדבת עצים. ומה ענין זה למעמדות?

וכתב הראב"ד, שאכן אין קרבן עצים דוחה מעמד לכל אנשי המעמד, אלא רק לאותם מהם שהיו מאותה משפחה, שזהו היום שלהם. וכן

חמשה דברים רעים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, וחמשה דברים אירעו בתשעה באב (1554).

ואלו הם חמשת הדברים שאירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז:

- א. נשתברו הלוחות [לוחות הברית] על ידי כז-ב משה רבינו, כשראה את העגל והמחולות שעשו בני ישראל כאשר בושש לרדת מההר (1555).
- ב. ובוטל קרבן התמיד על ידי שגזרה המלכות שלא להקריבו (1556).

ז. בעשרים בו, בחודש אב, הביאו עצים בני פחת (1551) מואב בן יהודה.

ח. בעשרים באלול הביאו בני עדין בן יהודה.

ט. באחד בטבת שבו [חזרו] בני פרעוש, שכבר הביאו עצים בחמשה באב, והביאו עצים פעם שניה (1552).

כ. באחד בטבת, שהוא ראש חודש, וחל בתוך ימי החנוכה, לא היה בו מעמד כלל. לפי שהיה בו גם אמירת הלל, וגם קרבן מוסף של ראש חודש, וגם קרבן עצים, שהביאו בני פרעוש. ולכן, היות והיו טרודים ביותר באותו יום, לא היה בו מעמד (1153).

עקיבא לאחר חזרה. כי לשיטתו קודם שחזר, כדי לומר שלא היו מעמדות כלל אין צורך בקרבן עצים, כי בלאו הכי, הלל דוחה מעמד של שחרית, וקרבן מוסף דוחה את כל שאר המעמדות. ורק לדבריו אחר חזרה, שקרבן מוסף דוחה רק מוסף ונעילה, אבל מעמד של נעילה יש. לכן צריך גם קרבן עצים, שמשום כך אין גם מעמד בנעילה.

1554. כתב הריטב"א: לפי שהשלים ענין תענית צבור דאקראי [שבאים לעתים, כתענית גשמים], בא לפרש הצומות הקבועים. ולא איירי [ואין התנא מדבר] אלא באותן שהיו גם כן בבית שני. ועיין שם שדן למה בטלו תענית ט' בתמוז [שבו הובקעה העיר בבית ראשון].

1555. בגמרא להלן [כח ב] מבואר מנין לנו שהיה זה בשבעה עשר בתמוז.

1556. כך כתב רש"י. משמע שמדובר בזמן בית שני. אבל הרמב"ם כתב [בפרק ד' מהלכות תמיד], שמדובר בבית ראשון.

ובירושלמי מבואר כפירוש רש"י. שכך

סולמות, והיו נותנים על כתפיו של האיש. ולפי זה מובן למה לא נמנו במשנה עם אלו שהיה להם זמן להביא עצים.

1551. "פחת" הוא לשון שלטון וחשיבות, כמו שפירש רש"י בספר עזרא [פרק ו' פסוק ז']:
פחת יהודיא — שלטוני היהודים. וכן בעוד מקומות רבים בתנ"ך.

וכתב הרד"ק [בתחילת חגי], ש"פחת" היינו שליט או מושל. אלא שבימי בית שני לא נקראו לא נקראו המלכים "מושל", כי רובם היו ברשות מלכי אומות העולם.

1552. ביאר התוספות יום טוב, שהעצים שהביאו האחרונים, בכ' באלול, לא הספיקו אלא עד א' בטבת. ואז לא נמצא מי שיתנדב, והטילו גורלות, ועלו בני פרעוש בגורל. והיות והם היחידים שהביאו מקודם רק לשני ימים [מחמשה באב עד שבעה בן], לכן הביאו עתה לפרק זמן ארוך של שלשה חודשים, עד אחד בניסן, שאז מביאים בני ארח בן יהודה.

1553. כתב הריטב"א, דהיינו לשיטת רבי